

รูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบในโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ

THE DEVELOPMENT MODEL TO ENHANCE THE PROTOTYPE NOVICE'S CHARACTERISTICS IN GENERAL EDUCATION DIVISION OF PHRA PARIYATIDHAMMA SCHOOL BY INTEGRATED BUDDHISM

พระมหาทองล้อม สุเมธ (อินทะสร้อย) *

Received: 2021-06-11

Phramaha Thonglom Sumedho (Inthasoy)

Revised: 2021-08-5

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์**

Accepted: 2021-08-31

Phrakrusiripariyatyanusath

พิสิฐ โคตรสุโพธิ์***

Phisit Kotsupho

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี การพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ สามเณรต้นแบบ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 2) เพื่อศึกษาหลักธรรม ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 3) เพื่อวิเคราะห์เสนอรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเชิงปริมาณ

ผลวิจัย พบว่า

1. ด้านสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มจังหวัดแพร่ มีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความพอใจ ใส่ใจ คบคอดี 2) ความพยายามเรียนในเรื่องที่มีประโยชน์ 3) ความคิดริเริ่มและมีจินตนาการสร้างสรรค์ และ 4) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแล้วนำไปใช้ดำเนินชีวิต โดยรวมผลการประเมิน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

* นิสิตปริญญาเอก บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, E-mail:

Pm.thonglom01@outlook.co.th

** บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

*** บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

2. ด้านการบูรณาการหลักธรรมในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4-6 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่ พบว่า ได้ดำเนินการตามหลักพุทธธรรม โดยนำมาบูรณาการในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาทางกาย วาจา ใจ สติ สมาธิ ขอบใจ ฉันทะ ด้วยการเลือกคบคนดี สัตบุรุษ สัปบุรุษ 2) ด้านความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์ สัทธัมมัสสนะ 3) ด้านความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ จิตตะ ด้วยตรีกตรองความจริงที่มีประโยชน์ โยนิโสมนสิการ 4) ด้านศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิมังสา ด้วยการปฏิบัติดี สมควรเป็นแบบอย่างได้ ตามความสามารถ ธรรมานุวัตรปฏิบัติ

3. รูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ โดยพุทธบูรณาการ จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษา มีอยู่ 5 ด้าน เรียกโดยย่อว่า KOSAI MODEL ได้แก่ 1) K ที่มาจาก Knowledge (ความรู้) 2) O ที่มาจากคำว่า Occasion (โอกาส) 3) S ที่มาจาก Support (สนับสนุน) 4) A ที่มาจากคำว่า Active (การตื่นตัว) และ 5) I ที่มาจากความหมายของคำว่า Ict (เทคโนโลยีข้อมูลและการสื่อสาร) รูปแบบนี้มุ่งส่งเสริมคุณลักษณะเพื่อเป็นสามเณรต้นแบบฯ อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

คำสำคัญ: รูปแบบ การพัฒนา การส่งเสริม สามเณร พุทธบูรณาการ

ABSTRACT

There are 3 objectives in this research: 1) to study theoretical concept in developing characteristics of prototype novices grade 10-12 (M. 4-6) Phra Pariyatti Dhamma School, General Education Department, 2) to study the principles in developing characteristics of prototype novices grade 10-12 (M. 4-6) Phra Pariyatti Dhamma School, General Education Department, and 3) to present the development's model to enhance the characteristics of prototype novices grade 10-12 (M. 4-6) Phra Pariyatti Dhamma School, General Education Department, by integrating Buddhism. Research It is a combination of both quantitative and qualitative research.

Quantitative research found that:

1. The general state in developing characteristics of prototype novice grade 10-12 (M.4-6) Phra Pariyatti Dhamma School, in Phrae Province, are 4 aspects: 1) Satisfaction, caring, associating with good people, 2) An effort to learn about useful topics, 3) Initiative and creative imagination, and 4) Self-study and use them in life. Overall assessment results all aspects are at a very high level.

2. Integration of Dharma principles in developing characteristics of prototype novice grade 10-12 (M. 4-6) Phra Pariyatti Dhamma School, General Education Department, Phrae provincial group found that it has followed the principles of Buddhism by integrated in the development to promote the prototype novice characteristics in 4 areas as follows: 1) In physical and verbal development, Chanda, satisfaction, attention, pleasure, ambitiousness together with Sappurismseva, choosing to associate the good

people, faithful people. 2) In the effort to learn, Viriya, together with Saddhammassavana, listening to useful subjects. 3) In the creative thought, Citta, the initiative and imaginative, together with Yonisamanasikara, critical reflection. 4) On Education, Vimamsa, a study and doing research by oneself, together with Dhamma Nu Dhamma Patipatti, having the good practice being suitable model according to one's ability.

3) The development model, promote characteristics of prototype novices in Phra Pariyatti Dhamma School, General Education Department by Buddhist integration from the studying analysis, there are 5 aspects, abbreviated as KOSAI MODEL, which are: 1) K for Knowledge, 2) O for Occasion, 3) S for Support, 4) A for Active, and 5) I at Derived from the meaning of the word ICT (Information and Communication Technology).

The results of the experimental model showed that a total of 146 samples had behaviors according to the characteristics of prototype novices Phra Pariyatti Dhamma School, General Education Department, by integrating Buddhism covers all aspects, both pre-test and post-test of Buddhist integration activities. This format therefore aims to promote the characteristics of being a prototype novice to be more completely.

Keywords: Model, Development, Promotion, Novice, Integration Buddhist

1. บทนำ

การศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เยาวชนพัฒนาทั้งทางด้านปัญญาบุคลิกภาพ และช่วยให้เยาวชนมีความสำเร็จในชีวิต ทุกประเทศจึงหาทางส่งเสริมการศึกษาให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานความเป็นเลิศ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยพัฒนาผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยตรง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่ง ที่บ่งบอกถึงคุณภาพทางการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งนับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายอำนาจ การวัดและประเมินผลทางการศึกษาสู่ระดับสถานศึกษา การประเมินผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนทั้งในระดับการเรียนการสอน¹

มนุษย์จึงต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาตนเอง เพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคมใหม่ได้อย่างเหมาะสม การศึกษาจึงมีบทบาทในการพัฒนามนุษย์ในประเทศให้มีคุณภาพ รู้จักคิด รู้จักใฝ่หาความรู้ หาประสบการณ์ด้วยตนเอง รู้จักปรับตัว รู้จักแก้ปัญหา ฝึกทักษะในการทำงาน มีค่านิยมที่ดีงาม และส่งเสริมความเป็นเลิศใน

¹ ขวัญใจ โพธิ์ทองนาค, ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โรงเรียนช่องพระนาวิทยา จังหวัดราชบุรี, สารนิพนธ์ กศ.ม.จิตวิทยาการแนะแนว, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2547), หน้า 1.

ความสามารถ ความถนัดของแต่ละบุคคล ตามศักยภาพที่มีอยู่² นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับ“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวดที่ 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตราที่ 6 ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข³ ซึ่งในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทย เนื่องมาด้วยกันกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยก่อนที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์ อันชัดเจน ชาวไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดมา จนกล่าวได้ว่า ประวัติของประเทศไทยเป็นประวัติ ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา ในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลัก ความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ตลอดเวลายาวนานวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทย เป็น แหล่งคำสั่งสอนการฝึกอบรม กิจกรรมส่วนใหญ่ที่มีความสำคัญของรัฐกิติ ของชุมชนกิติ จะมีส่วนประกอบด้วย พระพุทธศาสนาเป็นพิธีการเพื่อเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจ⁴ แต่เนื่องด้วยภาวะสังคมไทยใน ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงตามกระแสยุคโลกาภิวัตน์ หรือที่เรียกกันว่ายุคโลกอันไร้พรมแดน

การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า มีเสถียรภาพมั่นคง และทรัพยากร มนุษย์เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การที่มนุษย์จะเป็นผู้ที่มีความมีประสิทธิภาพได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับ กระบวนการจัดการศึกษาของรัฐ เพราะการศึกษาเป็นรากฐานต่อการพัฒนาประชาชนในประเทศให้มีความสามารถ พัฒนาชีวิต เศรษฐกิจสังคม และส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพ เศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ปรากฏออกมาในรูป เครื่องมือใช้ได้ มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ประการ เช่น ทางด้าน เศรษฐกิจการเมือง เทคโนโลยีสมัยใหม่ ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น จนทำให้เยาวชนหรือผู้เรียนในสังคมไทย โดนแทรกซึมสิ่งดังกล่าวเหล่านั้นไปด้วย จึงทำให้เกิดคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การขาดระเบียบวินัย การ ไม่เคารพรักประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ปัจจุบันหลายหน่วยงานในสังคมไทย จึงมีความคาดหวัง เป็นอย่างมากที่จะนำหลักพุทธธรรม และแนวทางการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเข้าไปช่วยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้ เป็นผู้มีความคุณลักษณะที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน หากได้มีการนำเอาหลักหลักธรรมมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของการพัฒนากายวาจา และจิตใจด้วยหลักภาวนา⁵ ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา การพัฒนาทางกายภาพ สิลภาวนา การเจริญศีลพัฒนา ทางความประพฤติ จิตภาวนา การเจริญจิตพัฒนาทางจิต ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญาพัฒนาทางปัญญา เป็น

² พนมม แก้วกำเนิด, หลักการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2533), หน้า 1-2.

³ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545), หน้า 14.

⁴ กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา พุทธศักราช 2544, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2545), บทนำ.

⁵ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหมิตรพ รินตังแอนด์พับลิชชิง จำกัด, 2551), หน้า 112.

ต้น มาเป็นแนวทางใช้วัดผลการพัฒนาแบบรอบด้านทุกทิศทางได้ น่าจะเป็นวิธีคิดที่เป็นทางเลือกและเป็นทางรอดได้

แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนนั้น มีการนำหลักธรรมและแนวคิดของพระพุทธศาสนามาเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการปรารถนาให้เป็นจุดสำคัญของการนำคุณค่านามธรรมของพระพุทธศาสนามาสู่สังคมไทย โดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีความชัดเจน พร้อมทั้งจะนำหลักธรรมมาปฏิบัติในโรงเรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ⁶ เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข⁷ เห็นได้จากผลสำเร็จในการเรียนและการพัฒนาตนเองของสามเณรเหล่านี้ มีทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ เช่น จีน พม่า ลาว ศรีลังกา เขมร และเนปาล เป็นต้น ที่สำคัญมีสามเณรนักเรียนเรียนบางรูปสอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค จนกลายเป็นศาสนทายาทที่ดี มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ เป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงมีพระประสงค์ที่จะพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่มีความพร้อมจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบ ในการสร้างศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรม และมีคุณลักษณะของโรงเรียนพระปริยัติสามัญที่พึงประสงค์ รวมทั้งสามารถจัดการศึกษาสายสามัญเพื่อผลิตคนดีสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพโดยตรง และยังเป็นประโยชน์ต่อการจรจรของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไปอีกด้วยทางหนึ่ง ให้พระพุทธศาสนาคงอยู่คู่กับประเทศไทยสืบไป

โรงเรียนพุทธโกตยวิทยา จังหวัดแพร่ เป็นโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทำการจัดการเรียนสอนให้กับสามเณรในหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมต้นแบบ หนึ่งในโรงเรียนที่ทางสำนักงานโครงการสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามการประชุมสัมมนาวิชาการ กรอบแนวทางในการสร้างสามเณรต้นแบบ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้นแบบ เมื่อปี พ.ศ. 2556 ที่โรงเรียนพุทธวิเศษวิทยาวัดพระแก้ว ที่จังหวัดเชียงราย เพื่อให้สามเณรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้มีความประพฤติที่ดี และเป็นศาสนทายาทที่ดีเพียบพร้อมด้วยจริยวัตรว่าเป็นอย่างไร ก็จะตอบการพัฒนาสามเณรนักเรียนให้เป็นสามเณรต้นแบบได้ และทางโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมีประเด็นปัญหาอยู่อีกมากทั้งที่เกี่ยวกับงบประมาณ หลักสูตรการจัดการให้เป็นนักเรียนต้นแบบ รูปแบบกระบวนการจัดกิจกรรมการอบรมการเรียนรู้ให้เป็นสามเณรนักเรียนต้นแบบ โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเพื่อมาปรับประยุกต์ใช้หลักธรรม ในการทำให้เป็นสามเณรนักเรียนต้นแบบตามพระราชประสงค์ต่อไป

⁶ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2552), หน้า 7.

⁷ อารี พันธุ์มณี, “จากการสอนสู่การจุดประกายความใฝ่รู้”, วารสารการศึกษา กทม., ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม 2545), หน้า 15.

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ และนำไปใช้ลงมือปฏิบัติตาม โดยบูรณาการเอาหลักพุทธธรรม มาพัฒนาทำให้ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งบรรพชาเป็นสามเณร เพื่อเรียนหนังสือในระดับมัธยมศึกษา ให้เจริญขึ้น รุ่งเรืองขึ้น มีศักยภาพมากขึ้น จนกลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณค่าในสังคม และประเทศชาติต่อไปในภายหน้า พร้อมกันนั้นนั้น เพื่อให้ได้ทราบรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยพุทธบูรณาการว่าจะมีรูปแบบเป็นอย่างไร มีขั้นตอนนำไปใช้พัฒนาสามเณรนักเรียนให้เป็นต้นแบบได้อย่างไร และเพื่อนำรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ ไปใช้กับโรงเรียนพระปริยัติสามัญแผนกสามัญศึกษาโรงเรียนอื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

2.2 เพื่อศึกษาหลักธรรมในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

2.3 เพื่อวิเคราะห์เสนอรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

3.1) การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 แล้ววิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารรวบรวมข้อมูลจากงานนิพนธ์ของนักปราชญ์สำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา และศึกษางานของนักวิชาการ เช่น หนังสือ วารสารทางวิชาการ ข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรม ในการนำมาบูรณาการการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบด้านต่าง ๆ ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

3.2) การสร้างเครื่องมือในการวิจัย จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงแนวคิด ทฤษฎีและข้อมูลเชิงประจักษ์ ในขั้นตอนที่ 1 นำมา สร้างชุดฝึกอบรมกระบวนการเป็นรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะของสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ เครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรม คือ ชุดฝึกกิจกรรม 2) เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและประเมินผล แล้วนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่วิจัยสร้างขึ้น นำไปหาคุณภาพ เครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบและแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ กับกลุ่มตัวอย่าง (Pilot study) และนำผลการทดลองมาแก้ไขและปรับปรุงก่อนการนำไปใช้กับกลุ่ม ตัวอย่างจริง

3.3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 3 รูป กลุ่มนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป/คน กลุ่มผู้นำหลักพุทธธรรม มาประยุกต์ใช้ในหน่วยงาน จำนวน 3 รูป/คน และกลุ่มผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่ดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาโดยพุทธบูรณาการ จำนวน 3 รูป/คน

3.4) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มย่อย ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักพุทธธรรม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสายการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 12 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3.5) การทดลอง (Experiment) ผู้วิจัยได้นำรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาสามเณรนักเรียนที่สร้างขึ้น มาทดลองใช้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่ ของสำนักงานเขตการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 6 ในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 1 ภาคการศึกษา คือ ภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 1 โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สามเณรนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนพุทธโกศวิทยวิทยา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่ จำนวน 146 รูป โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) และแสดงเป็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

4. ผลการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี การพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

จากคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 1 สรุปผลได้ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่ สำนักงานเขตการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 6 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านการพัฒนาทางกาย วาจา ใจ ขอบใจ ฉันทะ ด้วยการเลือกคบคนดี สัตบุรุษ สัปบุรุษสังเสาะ
- 2) ด้านความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์ สัทธัมมัสสนา
- 3) ด้านความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ จิตตะ ด้วยตรีกตรองความจริงที่มีประโยชน์ โยนิโสมนสิการ

4) ด้านศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิมังสา ด้วยการปฏิบัติดี สมควรเป็นแบบอย่างได้ตามความสามารถ ธรรมานุวัตรปฏิบัติ เป็นหลักธรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะสามเณรต้นแบบที่ดี

1.2 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่ สำนักงานเขตการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 6 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และสามเณรนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในด้านความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์ สัทธัมมัสสวนะ ของนักเรียน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่

จากคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 2 สรุปผลได้ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาหลักพุทธธรรมที่นำมาพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนนั้น มีอยู่หลากหลายหัวข้อ ได้แก่ หลักภาวนา 2 หลักสิกขา 3 หลักปัญญา 3 หลักอิทธิบาท 4 หลักกุศลธรรม 4 หลักภาวนา 4 หลักพหูสูต 5 และสัปปริยธรรม 7 จากหลักพุทธธรรมที่ค้นพบ ผู้วิจัยได้คัดเลือกหลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสม สามารถนำมาพัฒนาสามเณรนักเรียน ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่ แก่สามเณรนักเรียนได้ คือ หลักอิทธิบาท หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ แห่งผลที่มุ่งหมาย และหลักกุศลธรรม หมายถึง คุณธรรมที่จะทำให้ผู้นำไปใช้มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง โดยใช้ผสมเข้าด้วยกัน มีอยู่อย่างละ 4 ประการ ได้แก่

1) ด้านการพัฒนาทางกาย วาจา ความพอใจ ชอบใจ จันทะ ด้วยการเลือกคบคนดี สัตบุรุษ สัปปริยสังเสวะ

2) ด้านความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์ สัทธัมมัสสวนะ

3) ด้านความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ จิตตะ ด้วยตรีกตรองความจริงที่มีประโยชน์ โยนิโสมนสิการ

4) ด้านศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิมังสา ด้วยการปฏิบัติดี สมควรเป็นแบบอย่างได้ตามความสามารถ ธรรมานุวัตรปฏิบัติ

2.2 ผลการบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมที่ศึกษาค้นพบมาบูรณาการ ใช้ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ผลสรุป ดังนี้

1) การพัฒนาทางกาย วาจา ความพอใจ ชอบใจ จันทะ ด้วยการเลือกคบคนดี สัตบุรุษ สัปปริยสังเสวะ หมายถึง พฤติกรรมของสามเณรนักเรียน ที่แสดงออกถึงการเอาใจจดจ่อในการเรียน เอาใจใส่ในการเรียนอย่างตั้งใจ มีสมาธิในการเรียน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำงานได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ

และใช้สติปัญญาแก้ปัญหาจนสำเร็จลุล่วง รวมทั้งรู้จักควบคุมการแสดงอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

2) ความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์สัทธัมมัสสนะ หมายถึง พฤติกรรมของสามเณรนักเรียน ที่แสดงออกถึงความมีมานะ ขยันขันแข็ง เพียรพยายามในการศึกษาหาความรู้ หรือ ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก และพยายามศึกษาค้นคว้าเรื่องที่สนใจจนกว่าจะสำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างเต็มความสามารถ

3) ด้านความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ จิตตะ ด้วยตรีกตรองความจริงที่มีประโยชน์ โยนิโส มนสิการ หมายถึง พฤติกรรมของสามเณรนักเรียน ที่แสดงออกถึงการนำความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิด และการกระทำของตนเอง นำมาพัฒนาเพื่อเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รับรู้รวมถึงการพัฒนาแนวคิดวิธีการใหม่ ๆ มาประกอบการใช้ในการกิจกรรมการเรียนรู้ และดำเนินชีวิตของตนเองได้

4) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิมังสา ด้วยการปฏิบัติดี สมควรเป็นแบบอย่างได้ ตามความสามารถ ธรรมานุวัตรปฏิบัติ หมายถึง พฤติกรรมของสามเณรนักเรียน ที่แสดงออกถึงความสนใจ ที่จะเล่าเรียน ฟีกฝน อบรม ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ และแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

3. การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียนต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยพุทธบูรณาการ

จากคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 3 สรุปผลได้ดังนี้

3.1 ผลการเสนอรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียนต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยพุทธบูรณาการ

การวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษา ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียนต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ ออกเป็น 5 ด้าน หรือเรียกโดยย่อว่า KOSAI MODEL สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) K ที่มาจาก Knowledge (ความรู้) (K) คือ ความรู้ คือ วิชาความรู้ หมายถึง องค์ความรู้หรือความรอบรู้ จากสิ่งที่สามเณรนักเรียนได้รับผ่านกระบวนการ การจัดกิจกรรมพัฒนาการนักเรียน ตามคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ

2) O ที่มาจากคำว่า Occasion (โอกาส) (O) คือ โอกาส หมายถึง โอกาสที่ดี ที่เกิดเป็นเส้นทางชีวิตทางการศึกษา ที่ทางสถานศึกษา ครูผู้สอน มอบให้สามเณรนักเรียน ทั้งที่ขาดโอกาส และด้อยโอกาส ไปแล้ว ให้กลับมาเป็นผู้ได้โอกาสที่ดีอีกครั้ง

3) S ที่มาจาก Support (สนับสนุน) (S) คือ การสนับสนุนของสถานศึกษา ครูและสามเณรนักเรียน

4) A ที่มาจากคำว่า Active (การตื่นตัว) (A) คือ การตื่นตัวด้วยธรรมะ เป็นผู้ตื่น รู้ เบิกบาน ด้วยธรรมะ โดยได้นำหลักพุทธธรรมดังกล่าวนี้ มาบูรณาการพัฒนานักเรียนเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 4 ด้าน ประกอบด้วย

(1) ด้านการพัฒนาทางกาย วาจา

- (2) ด้านความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์
- (3) ด้านความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ จิตตะ ด้วยตรึกตรองความจริงที่มีประโยชน์
- (4) ด้านศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- 5) I ที่มาจากความหมายของคำว่า Ict (เทคโนโลยี)

3.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ

ผลการทดลองพบว่า พฤติกรรมการแสดงออก ตามการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ของสามเณรนักเรียน โดยภาพรวมทุกด้าน ก่อนการจัดกิจกรรมพัฒนาสามเณรนักเรียน โดยพุทธบูรณาการ มีระดับพฤติกรรมในด้านความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์ สัทธัมมัสสวนะ อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อได้จัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน โดยพุทธบูรณาการแล้ว พบว่า พฤติกรรมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ของสามเณรนักเรียน โดยภาพรวมทุกด้าน มีคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ของสามเณรนักเรียนที่ดีขึ้น ระดับพฤติกรรมในด้านความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์ สัทธัมมัสสวนะ อยู่ในระดับมากที่สุด

5. อภิปรายผล

1) การศึกษาและการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่

ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาทางกาย วาจา ใจ สติ สมาธิ ขอบใจ จันทะ ด้วยการเลือกคบคนดี สัตบุรุษ สัปบุรุษ 2) ด้านความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์ สัทธัมมัสสวนะ 3) ด้านความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ จิตตะ ด้วยตรึกตรองความจริงที่มีประโยชน์ โยนิโสมนสิการ 4) ด้านศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิมังสา ด้วยการปฏิบัติดี สมควรเป็นแบบอย่างได้ ตามความสามารถ ธรรมานุวัตรปฏิบัติ และผลการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่ ของสำนักงานเขตการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 6 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่า

ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และสามเณรนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากนั้น อันสืบเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ศึกษาตามกระบวนการพัฒนารูปแบบ และขั้นตอนของการวิจัยอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลและพัฒนางานความรู้ จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ค้นพบจากเอกสาร ตำรา จากนักวิชาการการศึกษาหลายท่าน จึงได้ข้อมูลตามประเด็นการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ซึ่งการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ

สามเณรนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้ง 4 ด้าน โดยไปสอดคล้องกับพระราชวรณีน (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ถึงคุณลักษณะที่ดีเหมาะที่จะใช้กล่าวสนับสนุนเป็นคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ด้านความพยายามใฝ่เรียนรู้เรื่องที่ดีมีประโยชน์ ตามหลักธรรมสู่ความสำเร็จ คือ อิทธิบาท 4 ไว้ว่า 1) สร้างความพึงพอใจ (ฉันทะ) เป็นผู้ที่มีความต้องการจะกระทำหรือใฝ่ใจที่จะกระทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) ใช้ความเพียรพยายาม (วิริยะ) เป็นผู้มีความขยัน ความพยายาม ความเข้มแข็ง ความอดทน การเอาธุระใส่ใจต่องานที่รับผิดชอบไม่เกียจคร้าน 3) ความมีสติตั้งมั่น (จิตตะ) เป็นผู้มีความคิด ความตั้งใจรู้ในสิ่งที่ตนทำ ทำสิ่งนั้นด้วยความคิด มีจิตใจจดจ่อ ไม่ฟุ้งซ่านล่องลอย และ 4) หมั่นไตร่ตรองด้วยเหตุผล (วิมังสา) เป็นผู้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองครุ่นคิด ใคร่ครวญ ตรวจสอบตรองหาเหตุผล ตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำ รู้จักวางแผน คิดค้นตลอดจนหาวิธีปรับปรุงแก้ไข เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องทั้งหมดที่กล่าวมายังทำให้เห็นความเข้ากันได้ของอริยธรรม 4 อีกด้วย คือต้องคบหาคนดีครูดี แล้ว ต้องมีความพยายามค้นหาเรียนรู้รับฟังเรื่องมีประโยชน์ แล้วนำมาใคร่ครวญไตร่ตรอง แล้วจึงไปลงมือปฏิบัติ ให้สำเร็จตามความสามารถของตนเอง และยังทำให้เห็นไปถึงความสอดคล้องกับ สุภาพร มากแจ้ง ได้สรุปที่ใกล้เคียงกับการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งตรงกับด้านความพยายามใฝ่เรียนรู้เรื่องที่ดีมีประโยชน์ ตามแนวพระราชจริยวัตรและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งแจ้งไว้อยู่หลายประการ นั่นคือ ด้านมีความอยากรู้ มีความตั้งใจจริง มุ่งมั่นที่จะรู้ มีความรักเรียน มีเหตุผล มีความคิดริเริ่ม มีการฝึกฝนค้นคว้า รักการอ่าน และมีความขยันหมั่นเพียร ซึ่งผลของงานวิจัยดังกล่าวยังได้สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณพร วรรณลักษณ์ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาและการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร จำนวน 1,595 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่น เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร ที่มีคะแนนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่น และโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะที่ดี เหมาะแก่การเป็นต้นแบบเป็นตัวอย่างของผู้อื่นได้สรุปไว้ว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (M เท่ากับ 3.40) และ 2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นก่อน และหลัง การเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่ม และระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าการให้คำปรึกษากลุ่มมีผลให้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

2) การบูรณาการหลักพุทธธรรม ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มจังหวัดแพร่ ของสำนักงานเขตการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 6 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

จากการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการใฝ่เรียนรู้ได้ คือ หลักอิทธิบาท 4 และหลักอริยธรรม 4 ผสมกัน ได้แก่ ฉันทะ สัมปสิริสังเสวะ วิริยะ

สัทธัมมัสสนะ จิตตะ โยนิโสมนสิการ วิมังสา ธรรมานุวัตรปฏิบัติ โดยนำมาบูรณาการการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาทางกาย วาจา ใจ ชอใจ ฉันทะ ด้วยการเลือกคบคนดี สัตบุรุษ สัปรีตสังเสวะ 2) ด้านความพยายามในการเรียนรู้ วิริยะ ด้วยการฟังเรื่องที่มีประโยชน์ สัทธัมมัสสนะ 3) ด้านความคิดริเริ่มและมีจินตนาการ จิตตะ ด้วยตรีกตรองความจริงที่มีประโยชน์ โยนิโสมนสิการ 4) ด้านศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิมังสา ด้วยการปฏิบัติดี สมควรเป็นแบบอย่างได้ ตามความสามารถ ธรรมานุวัตรปฏิบัติ ซึ่งหลักพุทธธรรมดังกล่าวได้สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ท่านได้อธิบายคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย คือ อิทธิบาท ไฉว่าหมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตผูกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ และวิมังสา ความไตร่ตรองหรือทบทวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง และยังได้สอดคล้องกับการสังเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาแต่ละขั้นนั้น จะต้องประกอบด้วยคุณธรรมที่สร้างเสริมความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน) และคณะ ซึ่งได้อธิบายสรุปไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาแต่ละขั้นนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณธรรมที่สร้างเสริมความสุขในขณะการเรียนรู้ต่อผู้เรียนที่เรียกว่า “อิทธิบาท 4” ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุขได้ โดยหลักอิทธิบาท 4 จะเป็นหลักคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายในการศึกษา ดังนี้ 1) ฉันทะ ความพอใจ เรียกคุณธรรมขั้นนี้ว่า “ขั้นความสุขในการเรียน” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ขั้นพอใจใฝ่รู้” 2) วิริยะ ความเพียร ขั้นนี้เรียกว่า “ขั้นขยันหมั่นเพียร” 3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป ขั้นนี้เรียกว่า “ขั้นสมาธิจดจ่อ” และ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทบทวน ขั้นสุดท้ายเรียกว่า “ขั้นตรวจสอบและประเมินผล”

3) การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ

สืบเนื่องจากการวิเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ ออกเป็น 5 ด้าน หรือเรียกโดยย่อว่า KOSAI MODEL ได้แก่ 1) K ที่มาจาก Knowledge (ความรู้) 2) O ที่มาจากคำว่า Occasion (โอกาส) 3) S ที่มาจาก Support (สนับสนุน) 4) A ที่มาจากคำว่า Active (การตื่นตัว) และ 5) I ที่มาจากความหมายของคำว่า Ict (เทคโนโลยี) ทั้งพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า พฤติกรรมการแสดงออก ตามการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยภาพรวมทุกด้าน ก่อนการจัดกิจกรรมพัฒนาสามเณรนักเรียน โดยพุทธบูรณาการ มีระดับพฤติกรรมในการใฝ่เรียนรู้ในระดับมาก แต่เมื่อได้จัดกิจกรรมพัฒนาสามเณรนักเรียน โดยพุทธบูรณาการแล้ว พบว่า พฤติกรรมคุณลักษณะสามเณรนักเรียนต้นแบบ โดยภาพรวมทุกด้าน มีทิศทางพัฒนาที่เป็นไปตามกระบวนการพัฒนา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ดีขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกด้านของระดับ

พฤติกรรมในด้านความพยายามใฝ่เรียนรู้ของสามเณรนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาสามเณรนักเรียน โดยพุทธบูรณาการ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบตามกระบวนการ และมีการทดลองใช้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนของกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาสามเณรนักเรียน ประกอบกับกิจกรรมพัฒนาสามเณรนักเรียน โดยพุทธบูรณาการ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นกิจกรรมที่ทำให้สามเณรนักเรียนได้เรียนรู้ตามความถนัดและตามความสามารถของตนเอง จึงทำให้นักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสามเณรนักเรียน โดยพุทธบูรณาการ ตามแนวรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ มีพฤติกรรมตามการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ วีรชัย อนันต์เรียม ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณโดยแบ่งกลุ่มผู้ตอบออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มเยาวชนที่กระทำผิด จำนวน 350 ชุด และกลุ่มผู้ปกครองของเยาวชนอีก 350 ชุด ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นปัญหาของเยาวชน คือ ปัญหาทางร่างกายของเยาวชน ปัญหาทางด้านอารมณ์ และจิต ปัญหาครอบครัว ปัญหาเพื่อนและบุคคลใกล้ชิด ปัญหาด้านแรงบันดาลใจและเป้าหมายในชีวิต ปัญหาสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ๑ ปัญหาประวัติการทำผิด ปัญหาภูมิหลังและโอกาสของการศึกษา ปัญหาด้านพฤติกรรมเบี่ยงเบน และปัญหาด้านระบบการศึกษาของชาติปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลกระทบการทำผิดของเยาวชนมีปัจจัย 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสังคม เช่น สภาพสังคม เพื่อนของเยาวชน ชุมชนที่อยู่อาศัย การเข้าถึงสิ่งผิดกฎหมายและอบายมุขได้ง่าย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น ความต้องการเงินปัจจัย 4 ค่าครองชีพสูง การขาดโอกาสในการทำงาน เป็นต้น ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น ลักษณะการเลี้ยงลูก ลักษณะครอบครัว ลักษณะพ่อแม่ เป็นต้น และปัจจัยด้านตัวเยาวชนเอง เช่น ลักษณะของพันธุกรรม วุฒิภาวะที่ยังไม่พัฒนา ปัญหาการเจ็บป่วยของเยาวชน เป็นต้น โดยปัจจัยทั้ง 4 ด้านนี้ส่งผลต่อเยาวชนแตกต่างกันไป วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชน ทำได้ใน 2 มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่น การเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่าง ๆ และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้ศาสนา การสร้างสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน เป็นต้น กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ 4 มรรค พรหมวิหาร 4 และได้ค้นพบแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาเยาวชน 4 แผน คือ แผนกลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข แผนกลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง แผนกลยุทธ์ด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาสังคม และแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิด ในการดำเนินชีวิตที่ดี

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้เห็นคุณค่าและข้อค้นพบใหม่ ๆ จากงานวิจัยในครั้งนี้ จึงมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ในการนำรูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการเพื่อนำไปปรับใช้ในหน่วยงาน หรือสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ในอนาคต ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติและการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษา ควรสนับสนุนและส่งเสริมการจัดโครงการพัฒนาครูผู้สอน หรือบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียน โดยพุทธบูรณาการ เพื่อให้ครูผู้สอนนำความรู้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ หรือสอดแทรกกับกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ โดยพุทธบูรณาการ เพียงด้านเดียว การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ด้วยบูรณาการพุทธด้านอื่น ๆ เช่น ด้านผู้นำ ด้านความอดทน ด้านความเป็นครู ฯลฯ

6.2.2 ควรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้งานช่างประเภทอื่น ๆ หรือรายวิชาต่าง ๆ เช่น วิชา ศิลปะมาบูรณาการกับหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยพัฒนาขึ้นมาใหม่ ที่มีความทันสมัย ตามเวลา เพื่อให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. การจัดการเรียนพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2545.
- ขวัญใจ โพธิ์ทองนาค. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โรงเรียนช่องพระนาวิทยา จังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม. จิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2547.
- พนอม แก้วกำเนิด. หลักการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2533.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต. สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2551.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2552.
- อารี พันธุ์ณี. “จากการสอนสู่การจุดประกายความใฝ่รู้”. วารสารการศึกษา กทม. ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 ตุลาคม 2545, หน้า 15